

Драммен, Норвегія, осінь 2007 року

Ані тіні сумніву. Досить зіставити дату його появи на світ, тобто 7 червня 1945 року, з тим фактом, що його залишили в сиротинці, щоб зробити висновок — відповідальність за пов'язану з його народженням драму несе війна. Так чи так. А тут, вочевидь, ідеться про драму, про поразку, про інший бік медалі, яку напевно хотіли отримати герої. Його біологічні батьки були дезертирами. Дезертирами власної дитини. Не припускаючись оцінювальних суджень, слід подивитися на факти, суто на факти, як вони є. Вони самі за себе свідчать.

Толлеф Ульсен ніколи не переймався обставинами свого народження. Колись він зробив вибір — визначити себе, спираючись на відомі похідні дані, а не шукати зв'язку там, де його немає. Його прийомні батьки та брат, також прийомний, от і все родинне гніздечко. Генеалогічне дерево на тому й зупинялося. Навіщо навалювати на себе важкий тягар, який невідомо чи знесеш? Навіщо піднімати завісу над уявними, імовірно огидними картинками, від яких розум уже ніколи не визволиться? Значення має лише слід, що ми по собі лишаємо, решта нам не належить.

Він пишався своєю прагматичністю. Утім, ця риса зовсім не заважала йому розправляти крила фантазії. В уяві настільки поставало фантазмагоричне видіння жіночого профілю: непевні риси, оповите тьмяним світлом обличчя. Уявні контури пом'якшувала легка поетичність. Саме так він бачив авторку свого життя й кидати темні плями на власноруч створену акварель не хотів. У цьому питанні Толлеф надав перевагу «розмитому живопису» й жодного бажання щось підмалювати донині не відчував. Картина належала йому. Власне творіння, яке його цілком влаштувало.

Набагато більше його лякали уявні образи, пов'язані з батьком, і він їх систематично відкидав. Якщо є щось огидне в таємниці, яка оповила його походження, то батько, вочевидь, причетний. Це не диво у воєнні часи. Йому ставало страшно й неприємно від цих думок, тому з образом батька він абсолютно не визначився.

Узагалі-то, Толлеф усім ділився з дружиною Маріанною. Однак їй нічого не було відомо про епізодичні витівки його фантазії.

Якби не діти з їхньою цікавістю до своїх генетичних предків, Толлефу б цього в'язкого образу цілком вистачило. *Діти думають, що мають усі права!* Це, звісно, дратує, але чи не втрачаємо ми привілей керуватися суто особистими бажаннями, коли приймаємо рішення стати батьками? Чи міг він зі спокійною совістю їм відмовити, особливо Маріусу, який дуже наполягав на своїх вимогах? Толлефове потомство давно випурхнуло з сімейного гніздечка, і він навіть подумав, що часи підкорення дитячим потребам уже минули. Та де там! Здається, роль батька не має кінця і краю.

Отже, Толлеф поступився.

Отримати свою справу в Управлінні з питань усиновлення міста Осло виявилось зовсім нескладно. Керівник архівного відділу повідомила, що двадцять років тому його біологічна мати з'явилася в їхній установі та надала дозвіл на оприлюднення її особистих даних на випадок, якщо Толлеф по них звернеться.

— Що? Вона була тут, аби надати свій дозвіл?

Пані з усією професійністю додала:

— З того часу законодавство змінилося. Сьогодні кожен має право отримати основні відомості про своє походження й корені. Достатньо зробити запит. Є дозвіл чи ні — неважливо.

Пані архіваріус не хотіла на нього тиснути, *у жодному разі*. І все ж таки їй здалося доцільним надати декілька рекомендацій:

— Якщо ви вирішите поспілкуватися з біологічною матір'ю, для встановлення першого контакту доречно буде звернутися до посередника. Як свідчить досвід, шанси отримати позитивну відповідь у такому випадку зростають удесятеро.

Він підписав адміністративні документи й забрав свою справу, потім сів у машину, гублячись у власних думках. Спокуса відкрити щойно отриманий конверт була потужною, але він встояв і вирушив у дорогу, дотримуючись усіх

правил дорожнього руху. Як завжди. Повернувшись додому, він поцілував Маріанну, що з нетерпінням на нього чекала, показав їй конверт і без жодного слова зачинився у своєму кабінеті. Останнім часом, тобто після того, як він вийшов на пенсію з посади директора однієї з філій Комерційного банку Норвегії, Толлеф засиджувався в кабінеті дедалі менше. Утім, кабінет залишався його вотчиною, куди ніхто не входив без дозволу. Це правило почало діяти, відколи діти були малими, а Толлеф частенько брав роботу додому. Ніхто ніколи його не порушував.

Маріанна була шокована. Така незвична поведінка Толлефа її спантеличувала. Адже він мав трохи не нав'язливу манію обговорювати з нею геть усе й ділитися всім, що спадало йому на думку. Це навіть дошкуляло їй. Інколи Маріанна ловила себе на бажанні, щоб він знайшов іншого співрозмовника. Він так невтомно залучав її до обговорення своїх уболівань та особистих планів, що їй доводилося виявляти неабияку кмітливість, щоб спритно втекти й повернутися до власних справ. Слід було очікувати, що з пакетом документів на всиновлення історія повториться, адже вони тривало обговорювали, чи варто взагалі розпочинати пошуки його біологічної матері. Тож Маріанна відчула певну збентеженість від раптового недопуску до кабінету. Скільки нескінченних розмов було в них з чоловіком про те, що краще навіть не зазирати в документи на всиновлення!

А зараз, коли прокинулася її цікавість, вона опинилася перед зачиненими дверима. Відчуваючи себе трохи обдуреною, Маріанна подумала й вирішила — він сам обов'язково їй усе розповість. Зрештою, це мабуть нормально, що він хоче побути наодинці в мить першого шоку. Він усе збагне й викладе їй основні пункти справи, а вона вислухає та поставить слушні запитання в слушний час. Він дуже цінував у ній це вміння, мабуть, і зараз чоловік укотре підкреслить, яка вона розумниця. Вона й сама знала, але вислуховувати компліменти завжди приємно. Чи не в такій єдності та доповнюваності криється успіх їхнього шлюбу?

Толлеф увімкнув настільну лампу й зручно уместився в улюбленому кріслі з червоної шкіри. Кілька глибоких вдихів,

і ось він витяг з конверта безцінні папери, провів долонею по залишках волосся на голові. Долоні спітніли.

Пакет документів виявився тоненьким, усього кілька сторінок.

Хлопчик, дата народження: 7 червня 1945 року, дата всиновлення: 4 вересня 1945 року, усиновлювачі: подружжя Лісбет та Пер Ульсени, адреса: вул. Скулебаккен, 10, місто Драммен.

Біологічна мати: Наталія Мюллер, уроджена Зелінська, дата народження 7 червня 1921 року. Національність: полька, місто народження: Львів. Дружина Альберта Мюллера, дата народження: 9 вересня 1918 року.

Біологічний батько: відомостей немає.

Дозвіл на надання інформації за підписом Наталії Мюллер від 12 травня 1987 року. Адреса (на дату підпису): вул. Джойса, буд. 651, Шамблі, провінція Квебек, Канада.

Толлеф ледь дочитав до кінця. Руки тремтіли, слова стрибали перед очима. Спочатку він подумав, що то галюцинація. Вона народилася 7 червня. Як і він.

Полька. Його мати — полячка.... Йому знадобився час, щоб усвідомити цю інформацію. Нові ввідні дані перевертали створену ним ілюзію. Він ніколи не уявляв матір інакше, як норвежкою. Чом би йому думати інакше? Батько в його уяві також з великою часткою вірогідності був норвежцем. Хоч з огляду на контекст війни, він смутно підозрював, що батько міг виявитися німцем. Батько невідомий, тобто жодних ідентифікаційних даних. Ніякої інформації. Тепер завдяки цьому маленькому слову будь-які гіпотези отримують право на існування.

Він відчував, як бухає серце, і, намагаючись угамувати хвилювання, сказав собі: слід бути обережним. Так легко піти на повіді одержимості все з'ясувати й про все дізнатися! Він мусить зберігати холодну голову. Зрештою, він добре прожив перші шістьдесят два роки свого життя в повній невідомості щодо власних коренів.

Методичний Толлеф не хотів форсувати події. Професія виховала в ньому сумлінність, яка передбачає ретельне ви-

вчення документів, тож він неквапливо зупинявся на кожній побаченій у документах деталі. Процедура всиновлення тривала кілька місяців, а на момент її завершення у вересні 1945 року мати перебувала в таборі для польських біженців, тобто в Мюсені. Перед його очима лежала копія її табірної посвідчення: до копії додавалася світлина — волосся закручене у низький вузол, його тримає зав'язана на потилиці косинка. Квітчаста кофтинка. Несмілива усмішка, напружено-застиглий вираз обличчя, узагалі дуже гарненька. З надією на раптове осяяння Толлеф оглядав найдрібніші риси цього обличчя. Чи можна, дивлячись на стареньку світлину, сподіватися на розуміння душі незнайомки? Портрет було зроблено після його народження, тобто *після того, як вона його покинула*. Чи думала вона про нього в ту мить, коли фотограф просив її прийняти потрібну позу? Чи було їй сумно, чи мучили її докори? Оманою є надія отримати відповіді, вдивляючись в обличчя Наталії Зелінської. Але чому б не спробувати?

Він не визначився у власних намірах. Просто знайомився з документами, не вирішивши що буде далі. Йому було ясно одне — зі своїми дітьми Айлен та Маріусом він поки що не ділитиметься цією історією. Особливо, з Маріусом. На відміну від татка, син не міг похвалитися терпінням. Він хоче все й одразу, тож вимагатиме прискорити хід подій, посилаючись на свої так звані основоположні права. Ні, тут слід поміркувати, перш ніж стрімголов кинутися в авантюру, здатну перевернути життя кожного з них шкереберть.

Його так поглинула світлина, що він не одразу помітив напис унизу ідентифікаційної картки. В очі кинулися три слова: *krigsfange, slave arbeid*. В'язень війни, примусові роботи. Ці написані великими літерами слова без жодного пояснення справили на нього ефект бомби.

Відстежити життєвий шлях матері — неабиякий виклик. Їй було двадцять чотири роки на момент пологів. І це все, що наразі він мав на руках: уривки інформації, що можуть привести до неї. Ці документи не так давали відповіді, як ставили купу нових запитань. Яким було її життя до прибуття в Норвегію? В'язень війни. Отже, мати як німецька полонена

не була вільною у своїх діях, поки жила в Норвегії. Хтозна, можливо, вона не хотіла кинути дитину? *Авжеж, саме так.* Як вона потрапила до цього табору для польських біженців? Який зв'язок із Канадою? Наче сюжет фільму чи книги. Трохи важко й ніяково казати «мати», думаючи про жінку на фото. У його словнику бракувало слів на цей випадок. Термін «біологічна мати» йому не подобався, бо звучав надто технічно і, зрештою, трохи смішно. Принаймні станом на сьогодні.

Толлеф увімкнув комп'ютер і занурився в пошуки, щоб кинути промінь світла на зміст своїх документів. З чого почати? Спочатку він проглянув дані, що лежали на поверхні. Історія міста Львів зачаровувала. Польський, російський, німецький, український — Lwów, Львов, Lemberg — крізь призму різних ідентичностей багатоликий Львів поставав театром нескінченних злодіянь. Під час Другої світової війни, коли Наталія там, напевно, мешкала, там було пекло. Немає більш влучного слова для опису жахів, що їх учиняли німці та радянці у спробі утримати контроль над містом. Проглядаючи архівні стрічки, Толлеф побачив устелені небіжчиками вулиці. Документальних кадрів було з лихвою. Слід поглибити пошуки на цю тему. *Пізніше.*

Він переглядав сайт за сайтом, цікавлячись усім, що мало бодай якийсь стосунок до польської культури. Його заінтригувала кількість художніх зображень мадонни, яку вшановував польський народ. Чудова мадонна. З синьою шаллю. Він роздрукував ікону із зображенням Чорної Мадонни, Матері Божої Ченстоховської, і прикріпив її на стіну.

На екрані з'явився телефонний довідник Канади, що був у вільному доступі в Інтернеті. Не дуже вірячи в успіх, він увів зазначені в документах координати — адресу по вулиці Джойса в Шамблі. Мимоволі Толлеф зойкнув. Він приголомшено втупив погляд у монітор. Щойно йому надійшло підтвердження того, що за цією адресою мешкала особа на ім'я Н. Мюллер. Отже, існує шанс, що вона ще жива. Звісно, не можна виключати, що це ініціали когось з її дітей, якщо вона їх мала. Також то міг бути звичайний збіг. Він відкинув останнє припущення, надто неймовірним воно йому здалося. Утім, на цьому етапі пошуків не слід відкидати жодних гіпотез.